

Мариета Цветкова
ЗА ПРЕХОДНОТО И УСТОЙЧИВОТО В БЪЛГАРСКАТА
РАЗГОВОРНА РЕЧ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ 30 ГОДИНИ
(КРАЯ НА XX И НАЧАЛОТО НА XXI В.) И ЗА НЯКОИ
НАПОДОБЯВАЩИ ДУБЛЕТИ ПАРАЛЕЛНИ УПОТРЕБИ
В УСТНАТА КОМУНИКАЦИЯ

Marieta Tsvetkova
ON THE TRANSITIONAL AND SUSTAINABLE IN
BULGARIAN COLLOQUIAL SPEECH IN THE LAST 30
YEARS (THE END OF THE 20TH AND THE BEGINNING
OF THE 21ST CENTURY) AND SOME PARALLEL USES IN
ORAL COMMUNICATION RESEMBLING DOUBLETS

Abstract: Main features of Bulgarian colloquial speech are presented in 3 groups – stable trends, doublet variants and transitional lexemes and expressions. The first group includes: verb saturation, the interference from English and neglecting of the use of the polite form and the second one – the ending *-me* instead of *-m* for one category of verbs, the polite form with agreed by gender past active participle and some uses of prepositions. In the third group are presented intensifiers and response-clichés for expressing approval, disapproval and astonishment/surprise. A survey carried out by the author illustrates how, out of the existing multitude of cliché response options, only 25% to 33% are in active use in colloquial speech. It's demonstrated also the opposite connotation of some phrases with meaning depending on the intonation, the implicit background or some extra-linguistic factors – an indicator that oral interaction needs more comprehensive observations including a complex of factors.

Keywords: doublet variants, transitional lexemes and expressions, intensifiers, response-clichés, approval, disapproval, astonishment/surprise

Въпреки че 30 години не са достатъчно дълъг период за развитие на езикови тенденции, за българската разговорна реч (БРР) този времеви диапазон се оказва наситен с множество спорадични изследвания, представляващи моментни снимки на отделни разговорни явления. Някои от тях са получили по-широко и трайно разпространение, други са се радвали на временен пресвес и предпочитана употреба от носителите на езика, след което са били заменени с други.

В настоящата статия ще бъде направен опит за извличане на основните разговорни явления, регистрирани и описани от българските колоквиалисти като присъщи характеристики на неофициалното общуване между носителите на българския език от края на XX и началото на XXI век, като те бъдат отнесени към следните 3 групи – **устойчиви промени, дублетни варианти и преходни лексеми и изрази**. В подкрепа на тезата, че тези разговорни явления са актуални и в настоящия момент, ще бъдат добавени примери от 2023 г. и началото на 2024 г., както и резултати от проведени анкетни проучвания.

I. Регистрирани устойчиви промени в БРР

1. Роене на глаголи с чужд произход (вкл. получени от имена с помощта на суфиксация за осигуряване на българското им звучене и морфемна деривация)

В БРР и в езика на медиите се забелязва нарастване на употребата на глаголи, получени с помощта на суфиксация на съществителни или прилагателни имена, вкл. на такива с чужд произход. Тази тенденция е описана в редица статии (Венкова 2011; Цветкова 2011: 268–269; 2016: 106–110; 2016: 106, 107; Рабовянова 2018: 303, 308), в които се привеждат примери от различни сфери на обществения живот: *контрирам, навигирам, стартирам, стопирам, стагнирам, фалирам, финализирам, сърфирам, чекирам, менажирам, поствам, лайквам, кликвам, даунлоудвам,*

*принтвам, болдвам, бъзвам (се), таргетирам, визуализирам и др. Този процес на „насищане“ с глаголи несъмнено е активен – особено при въвеждането на нови термини от икономиката, банковото дело, информационните и комуникационни технологии, рекламните стратегии и др. В развитието му обаче могат да се обособят известни вариации, обусловени от липсата или наличието на подходящи български лексикални еквиваленти – така например напоследък все по-често се регистрира замяната на някои чужди глаголи като *даунлоудвам, ъплоудвам, менажирам* със съответните им български синоними *свалям, качвам и ръководя/управлявам*.*

2. Интерференция от английски на различни равнища – основно на лексикално

Активното навлизане на лексика от английски език е отражено от много изследователи, като някои от тях доста систематизирано ги описват по сфери, в които се наблюдава по-интензивно заемане на англицизми. Така например Б. Николаев и Св. Панайотова (Николаев 2008: 119–120; Панайотова 2018: 220) са групирани най-често срещаните англицизми по следния начин:

- По-обща: *секси, бай, сноуборд, Пи Ар, Джи Пи Ес, джипи, хай, о'кей, рап, бос...*

- Спортни: *футбол, баскетбол, хандбал, голф...*

- Компютърни: *лаптоп, чат, юесби, Интернет, сайт, имейл, есемес, принтер, тест, ай си кю...*

- Телевизионни програми: *мюзик айдъл, сървайвър, биг брадър...* (Николаев 2008: 119–120)

- Обществен живот: *лейди, клуб, пикник...*

- Танци: *танго, туист, самба, румба...*

- Храни и напитки: *сандвич, пудинг, уиски, коктейл...*

- Политика, институции: *парламент, президент, опозиция, дебат, адрес, лоби...*

- Спорт: *хокей, тенис, старт, мач, уиндсърф...*

- Обществено-икономически живот: *дизайнер, хоби, парк, фен, имидж...*

- Музика, медии, техника: *клип, компакт диск, мултимедия...*

• Туризъм: *ВИП, хотел, тур, тиймбилдинг...* (Панайотова 2018: 220).

Процесът на заемане от английски обхваща дори и междуметията за изразяване на възхищение, възторг и удивление/изненада – *Yay! Unc! Йой! О ъе!* ... и др. (Петрова 2011: 402).

3. Силно разколебаване на учтивата форма в БРР и замяната ѝ с говорене на *ти*.

Проблемът за конкуренцията между Вие-говоренето и говоренето на *ти* в БРР и в речта на медиите (Паскалев 2006; Джонова, Велкова 2014; Цветкова 2018; Цанков 2023) се разглежда обикновено като опит за обяснение на лесното преминаване на *ти* с различни фактори като възраст, социална дистанция, официалност или не на ситуацията (Джонова, Велкова 2014а: 14–15), а при медийните интервюта – с немаркираност на факторите социална дистанция и официалност, което ги приближава до спонтанното ежедневно общуване. „От немалка част от носителите на езика обаче това явление се оценява отрицателно, като нарушаване на нормата на учтивост“ (Паскалев 2006: 49).

Разколебаването на учтивата форма в БРР е проверено с помощта на анкети с носители на българския език – през 2017 г. от М. Цветкова (Цветкова 2018) и през 2023 г. от К. Цанков (Цанков 2023). Първата анкета обхваща 120 респонденти предимно в активна възраст и с висше образование. Според тях изразяването на уважение към събеседника и внасянето на дистанция – социална и/или възрастова, са основните параметри, определящи избора на учтивата форма. Втората анкета е проведена сред 200 студенти, за които с най-голяма тежест се оказва признакът непознатост и разлика във възрастта (Цанков 2023: 77–78). Очевидното разминаване в приоритизирането на признаците, определяни от респондентите като решаващи за избора на употреба на учтива форма, потвърждава още веднъж наличието на разколебаване на Вие-говоренето.

Наблюдава се относително висока степен на толерантност към неглижирането на речевия етикет, като този тип небрежност се оправдава със стремеж към създаване на спонтанност и непри-

нуденост. Същевременно обаче не се регистрира напълно позитивно възприемане от адресата на все по-агресивната замяна на Вие-формите с говорене на *ти* (Цветкова 2018: 350–351).

II. Регистрирани дублетни варианти в БРР

1. Мекане – при глаголи от I и II спр. във формите за сег. вр., 1 л. мн. ч. – *учиме, ходиме, работиме, пиеме, пушиме...*

Т. нар. мекане се забелязва още през последното десетилетие на миналия век (Стоилов 1991: 144) и дискусиите по този въпрос продължават до настоящия момент (Петрова 2004: 213; Досев 2011: 302; Буров 2013: 67; Джонова, Велкова 2014б: 133–135, 136; Алексова 2013: 92–93; 2014: 46, 54, 55; 2018: 116; Манева 2016: 97). Явлението е широко разпространено не само при спонтанната устна реч, но и в официалната сфера на общуване. Някои лингвисти обясняват това чисто количествено – с по-малкия брой на глаголите от I и II спр. спрямо тези от III спр., при които окончанието за 1 л. мн. ч. е *-ме*. Така, в стремежа към унификация на формите, надделяват флексии на преобладаващия брой глаголи (Буров 2013: 67).

Въз основа на данни от национална представителна анкета Кр. Алексова стига до заключението, че „формите *пишеме, четеме, говориме* разделят мненията на анкетираните на две почти равни части с превес на оценката за правилност“ (Алексова 2013: 92) и че „мекането е вариант, който дава основание в бъдеще все по-често да се обсъжда въпросът за наличието на дублетност“ (Алексова 2013: 93).

„Настъплението“ на мекането все още не е стигнало до писмената реч, но присъства категорично като устна дублетност. Ето някои примери за това от 2023 и началото на 2024 г.:

- *Искаме да покажемe/...* Това е голяма цел и ако я *постигнемe...* – интервю по БНР с д-р Д. Трендафилов, програма „Хоризонт“ – 11.07.2023 г.;

- Ние сме демократична формация/ *ще седнемe/ ще обсъдимe и ще решимe//* – интервю по БНР с Настимир Ананиев – депутат, програма „Хоризонт“ – Неделя 150 – 14.01.2024 г.;

• Хиляда и осемдесе за една седмица/я *да видиме*// – запис на БРР от януари 2024 г.

2. Употреба на учтивата форма с минало деятелно причастие за м. и ж. р. – *Вие сте казала, Вие сте признал*...

Неправилното съгласуване на Вие-формите за изразяване на учтивост с деятелни причастия се регистрира както при неформално устно общуване, така и в речевата практика на електронните медии. Явлението се открива не само в устната, но и в писмената реч (Пантелеева 1994: 86–88). Нарушаването на правилото за съгласуване на Вие-формите за изразяване на учтивост с деятелни причастия се радва на висока толерантност. През 2004 г. Ст. Петрова обяснява появата на Вие-форми с деятелни причастия в ед. ч. с аналогия – по примера на *Вие сте болен, Вие сте учител* и с логическото съображение, че се говори на едно лице (Петрова 2004: 216). Тя дори предлага за улеснение двата случая да се уеднаквят – „в учтива форма и причастията, и имената да са в ед. ч. при форми на глагола *съм* в мн. ч., а при множествено число всичко да е в мн.ч.: *Вие, господине, сте дошъл навреме, Вие сте награден, Вие сте здрав* и *вие, господа, сте дошли навреме, вие сте наградени, вие сте здрави*“. Авторката твърди, че дублетността е налице, но *-л/-ла* формата за учтивост трябва да се приеме като норма (Петрова 2004: 217).

Погрешното съгласуване по род при формите за учтивост с минало свършено деятелно причастие продължава – особено в медийните интервюта (Манева 2016: 97). Това потвърждава общата тенденция за negliжиране на учтивата форма, включително чрез нарушаване на граматичните правила до степен на създаване на дублетност:

• *Вие какво бихте препоръчала?* – интервю на Лиляна Боянова с проф. Ива Христова в bTV (новините на 22.01.2024 г.)

3. Активизиране на някои разговорни варианти на предложна употреба (предлозите *в, с* и *на*)

А. Предлозите *в* и *с* в техните варианти *във* и *със* в позиции, в които удвояване не е необходимо.

През 1995 г. Д. Даскалова открива известни закономерности при този процес, свързани с три равнища – фонетично, лексикално и синтактично (Даскалова 1995: 75). Авторката отбелязва и зависимост от акцентните характеристики на думите в словосъчетанието – предлогът **в** между две акцентувани срички почти винаги се проявява в сричковия си вариант:

а. Това **във** разрез със закона ли е ?

б. ...ще разберем **във** разговора...“ (Даскалова 1995: 71)

„Подобна речева проява се наблюдава и при ... предлога **с**:

а. ...къде **със** много тънък усет...

б. ...моля те, напълни **със** нещо тази чанта...“ (Даскалова 1995: 71).

На синтактично равнище авторката констатира, че изборът на конкретен произносителен вариант има и субективна обусловеност.

Други автори тълкуват удвояването на предлозите **в** и **с** като явление със системен характер, без изговорът им да се влияе особено от фонетичното обкръжение (Петрова, Петров 2006). До същия извод стига и Й. Тишева, която освен слабата степен на влияние от следващия звук отбелязва, че „в определени случаи удвояването на предлозите може да се разглежда дори като прагматичен механизъм за печелене на време, запълване на нежелани паузи или подчертаване на определени елементи от изказването“ (Тишева 2014: 166).

Б. Вмъкване на предлог **на** в някои изрази като: **на** 100%, става **на** въпрос и др.

М. Илиева привежда количествени данни за започналата след 2000 г. конкуренция между двата изрази *сто процента* и *на сто процента* (Илиева 2021). За необоснованото включване на предлог **на** авторката търси обяснение в стремежа към постигане на стилистичен ефект. Присъствието предимно на числителни от висока скала в голяма част от примерите свидетелства според нея за израз на „категоричност, сигурност... т.е. търсене на стилистичен ефект при въздействието върху адресата“ (Илиева 2021: 123).

Вероятно по аналогия на изрази *на сто процента* в БРР се появява подобно словно излишество с предлог *на* и в други словосъчетания: *става на въпрос, имам на предвид*, но тяхната употреба все още не бележи такъв интензитет, който да поставя въпроса за наличие на дублетност.

III. Преходни лексеми и изрази в БРР, подлежащи на периодична актуализация и замяна

1. Интензификатори: *страхотно, адски, ужасно, зверски, мега, супер, яко, уау, топ* и др.

Интензификаторите в БРР са обект на статии на М. Цветкова (Цветкова 1998 и 2021) и М. Стефанова (Стефанова 2011). Въпреки установеното голямо разнообразие, в повечето случаи тяхното използване има за цел не толкова да създаде преувеличена представа, а по-скоро да привлече вниманието на събеседника/зрителя/слушателя/читателя. В плана на изразяване този процес обикновено се влияе от актуалните модни тенденции (Цветкова 1998: 163), което обяснява тяхното непрекъснато обновяване – например за признака ‘максимално хубав, добър, качествен’ в БРР се използват: *готин, страхотен, страшен, файнски, жесток, екстра, супер, супериорен, манияшки, няма грешка, без геле, без грешка, върха (на сладоледа), върховен, супер най по баи върха, як, фетски, убиец, трепач, зверски, топ, уау, брутален, адорабъл...* М. Стефанова добавя като синоними за понятието ‘хубав’: *бижу, бомба, печен, джиджан* (Стефанова 2011: 271). Изборът на определена дума или израз очевидно зависи от актуалната в момента модна вълна, която за сравнително кратък период се сменя при появата на нови лексикални единици и изрази.

Влизането в активна употреба в БРР на определени лексикални средства и префиксоиди за подсилване с положителен или отрицателен знак проследява М. Цветкова (Цветкова 2021). Авторката установява процес на „подбор“, извличащ малко на брой лексеми, които се използват с висока степен на честотност. Сред тях към момента на изследването са прилагателните *як, яка, яко*, префиксоидите *мега, гранде, хипер, гига*, наречията *яко* и *супер* и междуметието *уау*. (Цветкова 2021: 348). Фактът, че само 1/4 от

носителите на българския език се отнасят критично към честата употреба на *як, яка, яко* и на междуметието *уау* в БРР и че 77% от респондентите смятат това за повече или по-малко приемливо, илюстрира влиянието на поредната модна тенденция за търсене на експресивност и оригиналност на изказа.

2. Клишета реакции на изказване на събеседника: *Много ясно! Е/А не бе! А стига бе! Верно ли?! Не е истина! Да бе да! Забрави!*

Основните начини за изразяване на задоволство, неудовлетвореност, одобрение и критика в БРР са обект на изследване в статия на Л. Ненова (Ненова 2013), съдържаща анализ на записи от разговори на млади хора – ученици и студенти на възраст от 16 до 26 години. Една от интересните констатации на авторката е възможността за използването на наречието *егати* както с отрицателна, така и с положителна конотация (Ненова 2013: 255) подобно на *ужасно*, което започва да се употребява за означаване на ‘страхотно’ (Ненова 2013: 256).

Подобен сондаж за използването на клишета реакции в БРР е направен и в настоящата статия чрез провеждането на анкета със 110 носители на българския език на различна възраст – балансирано представени с по 15–17% от почти всички възрастови групи и известен превес на две от тях (35–45 г. и 45–55 г.), имащи по-висок дял (по 24–26%). Респондентите не формират репрезентативна извадка, но настоящото наблюдение, проведено през 2023 г., е напълно съпоставимо с изследването на Л. Ненова от 2013 г., като го допълва и разширява чрез обогатяване на възрастния диапазон на анкетираните и даване на възможност за актуализация и проверка на активните в момента модни тенденции.

На респондентите бяха предложени 5 откъса от записани разговорни диалози с молба за тълкуване на смисъла на подчертаните компоненти:

1. – Аз съм от Добринище//
– А аз съм от Лозово/ село Лозово//
– Има ли лозя там?
– Не//

- Е защо?
- *Е à де!*
- 2. – Разбираш ги ти тия работи//
- *Е нѐ бе!*
- 3. – То така всеки може//
- *Е нѐ бе!*
- 4. – Ако искаш пиши на ръка//
- *Да бе!* на ръка//
- 5. – Айде/ качваме се на този/ ще слезеш на следващата//
- Ама после ще имам повече пеша до нас//
- А/ имаш/ не е повече/ все същото е//
- *Да бе да!*

Получените от анкетата резултати показват следното тълкуване:

- *Е à де* – 50% от респондентите разясняват смисъла ('и аз не знам', 'и аз това се питам', 'ти ми кажи', 'странно е, но няма'); 22% отбелязват и изразено субективно отношение от страна на събеседника (удивление, чудене, ирония);

- *Е нѐ бе* – 60–70% от респондентите го тълкуват като категорично потвърждение/одобрение и 7% отбелязват, че в зависимост от интонацията изразът може да има две противоположни значения;

- *Да бе* – 72% от респондентите го възприемат като категорично несъгласие, съдържащо и доза възмущение, и 3% отбелязват, че в зависимост от интонацията изразът може да има две противоположни значения;

- *Да бе да* – 68% го тълкуват като категорично несъгласие с елемент на оспорване.

Налага се общият извод, че посочените разговорни клишета съдържат имплицитно допълнителен елемент, изразяващ субективното отношение на говорещия, а някои могат и да променят значението си в зависимост от интонацията на говорещия.

Като отворен въпрос анкетата включваше възможността за добавяне и на други разговорни клишета за изразяване на одобрение, неодобрение и учудване/изненада. Получените отговори

от респондентите свидетелстват за наличие на богата „палитра“ от възможни вариации, някои от които се отличават с по-значителна „популярност“:

За изразяване на **одобрение** с по-съществена честотност са отбелязани 10 от 39 възможни вариации – т.е. около 25%:

1. *Добре (става) и ОК*
2. *Супер!*
3. *Много ясно! Абсолютно!*
4. *Е нѐ бе!*

Като други, относително често използвани клишета отговори са добавени: *(Да) Разбира се! Екстра! Така (е)! Чудесно! Съгласен(а) съм! Много яко!*

С по-ниска фреквентност се отличават: *Евала! Е т'ва е! А така! Точно! Браво, харесва ми! Разбрахме се/разбрано! Важи! Имаме сделка! Чудно! Жестоко! Страхотно! Егати хубавото! Оки доки! Отлично! Прекрасно! Дадено! Може! Много добре! Топ (е)! Върха (е)!! Прекрасно! Уау! Бива! Със сигурност!* и др.

За изразяване на **неодобрение** от повечето респонденти са отбелязани 9–10 от 33 възможни вариации – т.е. около 27%:

1. *Да бе да!*
2. *Не е ОК! Остави тая работа!*
3. *Забрави/Зарежи (ти) тая работа!*
4. *Забви (ти) тая работа!*

Сред често използваните клишета отговори попадат и: *(А-а/О-о/Е-е) нѐ бе! Няма начин! Няма как да стане! Никакъв шанс! Абсурд! Не ми харесва! Не ме кефи! Не става!*

По-рядко употребявани се оказват: *Исключено! Стига де! Не искам/ Не ща! Не съм съгласен/-сна! Не е така! Ти! Не е добре! Отврат! Не си познал, никога! Глупости! Как ли пък не! Бегай оттука! В никакъв случай! Ти луд/а ли си?! Е браво! – Егати тъпото! Съжалявам! Не е добра идея! Лудост! Лудница!* и др.

За изразяване на **учудване/изненада** анкетираните посочват най-често 8–9 от 27 възможни вариации, или 33%:

1. *Така ли?*
2. *Верно ли? Не е истина! Наистина ли?*
3. *А стига бе!*

Някои от тях се посочват от около и над 50% от респондентите (*Така ли? А стига бе! Наистина ли?*).

Сред тези с по-ниска фреквентност са: *Бъзикаш ли ме? Я виж ти/ Ти да видиш! Егати//Ебати//Баси (мамата)! Моля??? Айде бе! Нима! Дали?! Ебаваши ли ме/се? Каква изненада! Ти, ти! Къде го чукаш, къде се пука! Аууу – имйеджин! и др.*

Спорадично споменати от анкетираните са също: *Сериозно? (У)ау! Оле-ле-е! Не думай! Боже-е! Не може да бъде! Майко (мила)/ Мале-е! И(Е)ха-а!*

Резултатите от анкетата категорично показват, че от съществуващото множество варианти на клишета отговор за изразяване на одобрение, неодобрение и на учудване/изненада се налага малък процент – от 25% до 33% от всички възможни вариации. Така се формира преходен разговорен пласт, подлежащ на периодично „филтриране“ и замяна в резултат на актуалните модни тенденции.

Като пробиващо си път напоследък в БРР се забелязва клишето *Е/А нѐ бе!*, което, подобно на отбелязаното от Л. Ненова за наречието *егати*, може да изразява и одобрение, и неодобрение в зависимост от интонацията, с която е произнесено, а също и от имплицитната фонова информация и някои екстралингвистични фактори, конкретизиращи комуникативното намерение на говорещия. Това потвърждава отново, че „говорещият разполага с широк спектър от прозодични средства, на първо място интонацията, които наред с ритъма и темпото на говорене, височината и силата на гласа може да се използват за модифициране на значението на изказването“ (Тишева 2014: 157), и подчертава необходимостта от отчитането и изследването на комплекс от фактори при анализа на спонтанна реч.

БИБЛИОГРАФИЯ

Алексова 2013: Алексова, Кр. Правилно : неправилно в устната комуникация – анализ на езиковите нагласи на съвременните българи въз основа на данни от национална представителна анкета. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 9, т. 1, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 83–94 // *Aleksova 2013: Aleksova, Kr. Pravilno : nepravilno v ushnata komunikatsia – analiz na ezikovite naglasi na savremennite balgari vaz osnova na dannii ot natsionalna predstavitelna anketa.* – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, kn. 9, t. 1, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 83–94.

Алексова 2014: Алексова, Кр. Обобщено представяне на резултатите от представителна анкета за изследване на езиковите нагласи към правоговорни отклонения. – В: *Как говори съвременният българин*, т. 1 – Граматика и устна реч, София: ФНИ и фондация ФОКУС, 41–103. // *Aleksova 2014: Aleksova, Kr. Obobshteno predstavvyane na rezultatite ot predstavitelna anketa za izsledvane na ezikovite naglasi kam pravogovorni otklonenia.* – In: *Kak govori savremenniyat balgarin*, t. 1 – Gramatika i usna rech, Sofia: FNI i fondatsia FOKUS, 41–103.

Алексова 2018: Алексова, Кр. Зависимости между нагласите към речевата вариантност и материален статус на респондентите. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 11, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 106–123. // *Aleksova 2018: Aleksova, Kr. Zavisimosti mezhdu naglasite kam rechevata variantnost i materialen status na respondentite.* – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, kn. 11, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 106–123.

Буров 2013: Буров, Ст. За две норми на българската устна книжовна реч (Предварителни бележки). – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 9, т. 1, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 42–74. // *Burov 2013: Burov, St. Za dve normi na balgarskata usna knizhovna rech (Predvaritelni belezhki).* – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, kn. 9, t. 1, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 42–74.

Венкова 2011: Венкова, Цв. Изразът на модерното виртуално приятелство в езика: неологизмът *unfriend*. – В: *Проблеми на социолингвистиката X (Езикът и социалният опит)*, София: ИК „Знак ’94“, 153–157. // *Venkova 2011: Venkova, Tsv. Izrazat na modernoto virtualno*

priyatelstvo v ezika: neologizmat *unfriend*. – In: *Problemi na sotsiolingvistikata X (Ezikat i sotsialniyat opit)*, Sofia: IK “Znak ’94”, 153–157.

Даскалова 1995: Даскалова, Д. За една от реализациите на предлога *в* в книжно-разговорната реч. – В: *Проблеми на българската разговорна реч*, кн. 3, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 68–76. // Daskalova 1995: Daskalova, D. Za edna ot realizatsiite na predloga *v* v knizhovno-razgovornata rech. – In: *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, kn. 3, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 68–76.

Джонова, Велкова 2014а: Джонова, М., Велкова, Й. Изразяване на учтивост в устната реч. – В: *Littera et Lingua*, № 1–2, 2–15. // Dzhonova, Velkova 2014a: Dzhonova, M., Velkova, Y. Izrazyavane na uchтивost v ushnata rech. – In: *Littera et Lingua*, No. 1–2, 2–15.

Джонова, Велкова 2014б: Джонова, М., Велкова, Й. Фонетични и морфологични особености на устната реч. – В: *Как говори съвременният българин, т. 1 – Граматика и устна реч, София, ФНИ и фондация ФОКУС*, 104–156. // Dzhonova, Velkova 2014b: Dzhonova, M., Velkova, Y. Fonetichni i morfologichni osobenosti na ushnata rech. – In: *Kak govori savremenniyat balgarin*, t. 1 – *Gramatika i ushna rech*, Sofia, FNI i fondatsiya FOKUS, 104–156.

Досев 2011: Досев, Вл. Персонален маркетинг и политически дискурс. – В: *Проблеми на социолингвистиката X (Езикът и социалният опит)*, София: ИК „Знак ’94“, 300–306. // Dosev 2011: Dosev, V. Personalen marketing i politicheski diskurs. – In: *Problemi na sotsiolingvistikata X (Ezikat i sotsialniyat opit)*, Sofia: IK “Znak ’94”, 300–306.

Илиева 2021: Илиева, М. „На сто процента“ разговорно. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 12, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 117–127. // Ilieva 2021: Ilieva, M. “Na sto protsenta” razgovorno. – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, kn. 12, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 117–127.

Манева 2016: Манева, М. Проблеми на устната комуникация в новинарските емисии на обществената Българска национална телевизия и търговската “News7”. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн.10, т. 2, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 96–105. // Maneva 2016: Maneva, M. Problemi na ushnata komunikatsia v novinarskite emisii na obshtestvenata Balgarska natsionalna televizia i targovskata “News7”. – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, kn. 10, t. 2, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 96–105.

Ненова 2013: Ненова, Л. Начини за изразяване на задоволство и неудовлетвореност, одобрение и критика в разговорната реч. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 9, т. 2, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 249–263. // Nenova 2013: Nenova, L. Nachini za izrazyavane na zadovolstvo i neudovletvorenost, odobrenie i kritika v razgovornata rech. – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, kn. 9, t. 2, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 249–263.

Николаев 2008: Николаев, Б. Нахлуват ли английските думи. – В: *Проблеми на социолингвистиката IX (Агресията на уличния език)*, София: ИК „Знак ’94“, 117–120. // Nikolaev 2008: Nikolaev, B. Nahluvat li angliyskite dumi. – In: *Problemi na sotsiolingvistikata IX (Agresiyata na ulichniya ezik)*, Sofia: IK “Znak ’94”, 117–120.

Панайотова 2018: Панайотова, Св. Приложение на англицизмите при комуникация в областта на маркетинга - съпоставителен анализ в немския и българския език. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн.11, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 217–224. // Panayotova 2018: Panayotova, Sv. Prilozhenie na anglitsizmite pri komunikatsia v oblastta na marketinga – sapostavitelen analiz v nemskiya i balgarskia ezik. – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, kn. 11, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 217–224.

Пантелеева 1994: Пантелеева, Хр. *Граматика на вежливата реч*, София, Наука и изкуство. // Panteleeva 1994: Panteleeva, Hr. *Gramatika na vezhlivata rech*, Sofia, Nauka i izkustvo.

Паскалев 2006: Паскалев, Н. Социолингвистичен анализ на обръщенията в съвременния български език (във връзка с изразяването на учтивост). – В: *Български език*, кн. 1, 36–51. // Paskalev 2006: Paskalev, N. Sotsiolingvistichen analiz na obrashteniyata v savremennia balgarski ezik (vav vrazka s izrazyavaneto na uchativost). – In: *Balgarski ezik*, kn. 1, 36–51.

Петрова 2004: Петрова, Ст. Към характеристиката на българската разговорна реч. – В: *Проблеми на българската разговорна реч*, кн. 6, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 211–220. // Petrova 2004: Petrova, St. Kam harakteristikata na balgarskata razgovorna rech. – In: *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, kn. 6, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 211–220.

Петрова, Петров 2006: Петрова Ст., Петров М. Предлозите *в* (във) и *с* (със) в устната реч. – В: *Електронно списание LiterNet*, https://litenet.bg/publish19/s_petrova/predlozite_v_s.htm //

Petrova, Petrov 2006: Petrova St., Petrov M. Predlozite v (vav) i s (sas) v ustnata rech. – In: *E-magazine LiterNet*, https://litenet.bg/public19/s_petrova/predlozite_v_s.htm/

Петрова 2011: Петрова, Кр. Междуметия заемки в българския и руския език. – В: *Проблеми на социолингвистиката X (Езикът и социалният опит)*, София: ИК „Знак ’94“, 400–407. // Petrova 2011: Petrova, K. Mezhdumetiya zaemki v balgarskia i ruskia ezik. – In: *Problemi na sotsiolingvistikata X (Ezikat i sotsialniyat opit)*, Sofia: IK “Znak ’94”, 400–407.

Стефанова 2011: Стефанова, М. Метаинформационни структури в езика на улицата. – В: *Проблеми на социолингвистиката X (Езикът и социалният опит)*, София: ИК „Знак ’94“, 270–274. // Stefanova 2011: Stefanova, M. Metainformatsionni strukturi v ezika na ulitsata. – In: *Problemi na sotsiolingvistikata X (Ezikat i sotsialniyat opit)*, Sofia: IK “Znak ’94”, 270–274.

Стоилов 1991: Стоилов, А. Разговорната реч и езиковата култура. – В: *Проблеми на българската разговорна реч*, В. Търново, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, 144–148. // Stoilov 1991: Stoilov, A. Razgovornata rech i ezikovata kultura. – In: *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, V. Tarnovo, UI “Sv. Sv. Kiril i Metodiy”, 144–148.

Тишева 2014: Тишева, Й. Синтактични особености на устната реч. – В: *Как говори съвременният българин, т. 1 – Граматика и устна реч*, София: ФНИ и фондация ФОКУС, 157–180. // Tisheva 2014: Tisheva, Y. Sintaktichni osobenosti na ustnata rech. – In: *Kak govori savremenniyat balgarin, t. 1 – Gramatika i ustna rech*, Sofia: FNI i fondatsia FOKUS, 157–180.

Цанков 2023: Цанков, К. *Българският речев етикет*, В. Търново: Фабер-принт ЕООД. // Tsankov 2023: Tsankov, K. *Balgarskiyat rechev etiket*, V. Tarnovo: Faber-print EOOD.

Цветкова 1998: Цветкова, М. Хиперболизацията в българската разговорна реч и в средствата за масово осведомяване – цели, средства, възприемане. – В: *Проблеми на българската разговорна реч*, кн. 4, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 158–164. // Tsvetkova 1998: Tsvetkova, M. Hiperbolizatsiyata v balgarskata razgovorna rech i v sredstvata za masovo osvedomyavane – tseli, sredstva, vazpriemane. – In: *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, кн. 4, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 158–164.

Цветкова 2011: Цветкова, М. Входираща, лидираща, валидираща – „продукти“ на глобализацията или на „готов“ – натрупан и вече проверен в

практиката социален опит. – В: *Проблеми на социалингвистиката X (Езикът и социалният опит)*, София: ИК „Знак ’94“, 265–270. // **Tsvetkova 2011:** Tsvetkova, M. Vhodira, lidira, validira – “produkti” na globalizatsiyata ili na “gotov”, natrupan i veche proveren v praktikata sotsialen opit. – In: *Problemi na sotsiolingvistikata X (Ezikat i sotsialniyat opit)*, Sofia: IK “Znak ’94”, 265–270.

Цветкова 2016: Цветкова, М. За някои „нови“ глаголи в неподготвената устна реч и тяхното функциониране и възприемане. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 10, т. 2, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 106–114. // **Tsvetkova 2016:** Tsvetkova, M. Za nyakoi “novi” glagoli v nepodgotvenata ustna rech i tyahното funktsionirane i vazpriemane. – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, кн. 10, т. 2, V. Tarnovo, UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 106–114.

Цветкова 2018: Цветкова, М. За „отстъплението“ на Вие-говоренето и причините за неговото разколебаване при устното общуване – хипотези и реалност. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 11, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 344–356. // **Tsvetkova 2018:** Tsvetkova, M. Za “otstaplenieto” na Vie-govoreneto i prichinite za negovoto razkolebavane pri ushnото obshtuvane – hipotezi i realnost. – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, кн. 11, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 344–356.

Цветкова 2021: Цветкова, М. За изразяването на висша степен на подсилване и нейното тълкуване в българската разговорна реч. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 12, В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 347–362. // **Tsvetkova 2021:** Tsvetkova, M. Za izrazyavaneto na vissha stepen na podsilvane i neynoto talkuvane v balgarskata razgovorna rech. – In: *Problemi na ushnata komunikatsia*, кн. 12, V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 347–362.